

RIEFENSTAHL'S 'TRIUMPH DES WILLENS'

Op 101-jarige leeftijd verklaart Leni Riefenstahl: 'Triumpf des Willens' ist ein Dokumentarfilm von einem Parteitag, mehr nicht. Das hat nichts zu tun mit Politik.' (Triomf van de Wil is een documentairefilm van een partijdag, meer niet. Dat heeft niets te maken met politiek.)

De bejaarde, nog goed bij verstand zijnde, kloeke vrouw omschrijft haar misschien bekendste product als iets apolitek. De op feiten gebaseerde waarheid kan die stelling terecht in vraag stellen. In dit artikel wordt dieper ingegaan op dé nazipropagandistische documentairefilm bij uitstek: 'Triumph des Willens' en diens regisseuse Leni Riefenstahl.

Begin maart 1935 gaat de documentairefilm 'Triumph des Willens' ('Triomf van de wil') in première. De ondertiteling luidt als volgt: 'Reichsparteitagfilm der NSDAP' (Rijkspartijdagfilm van de NSDAP). Opmerkelijk is dat niet propagandaminister Joseph Goebbels (zie rubriek 'Uitgediept') de opdrachtgever is, maar niemand minder dan de Führer Adolf Hitler zelf; in de betiteling als producent vermeld. De film wordt een enorm succes, zowel in nazi-Duitsland als in het buitenland (waaronder de Verenigde Staten). Terzijde dient opgemerkt te worden dat de film verplicht wordt in alle Duitse scholen, met de nodige impact op het jonge publiek. Bovendien valt de film meerdere malen in de prijzen, in binnen- en buitenland. Lovende woorden worden neergepend over de film en de (vernieuwende) wijze van regisseren. Ook financieel moet de film niet onderdoen; het wordt een echte kaskraker en in die tijd

één van de meest bekeken films. Inspanningen noch kosten worden gespaard. Op Führerbefehl krijgt de film een immens budget, wat schitterende filmopnames met megalomane decors oplevert, verzorgd door Hitlers architect Albert Speer. Hitler geeft opdracht aan niemand minder dan de jonge regisseuse Leni Riefenstahl, die eerder al een aantal – weinig succesvolle – films regisseerde en dit met een duidelijk doel: de film dient een heuse propagandadocumentaire te worden, waarbij hij zichzelf portretteert als de ware Duitse Führer, haast een Messias. Die persooncultus moet tot elke Duitse burger doordringen via een héél machtig propagandawapen: de film. Enkel Hitler kan (nazi)-Duitsland weer opkrikken na het schandalige verlies van de Eerste Wereldoorlog en de voor de nazi's vernederende gevolgen van het Verdrag van Versailles. Om die grootsheid te bereiken en het pangermanistische gevoel bij het Duitse volk te bereiken, han-

teert Liefenstahl voor die tijd heel vernieuwende regietechnieken, waaronder een reeks gemanipuleerde perspectieven, verschillende lenzen en zelfs luchtregie, waarbij de immensiteit van het Duitse Rijk in beeld komt. Muziek kan daarbij uiteraard niet ontbreken. Hitlers uitverkoren componist, Richard Wagner, is alomtegenwoordig tijdens de film, met een ophitsende muzikale climax als Hitler het woord voert voor duizenden aanwezige partijleden.

De documentaire toont de vierdaagse massabijeenkomst tijdens de nazipartijdagen in het pittoreske, voor de nazi's symbolische, Nürnberg in september 1934. Drie kernwoorden staan daarbij centraal: kameraadschap, samenhogigheid en groepsgevoel. Het is een film 'door nazi's, voor nazi's en over nazi's'.¹ Dat kameraadschap komt in de film voor bij alle lagen van de samenleving: de Duitse (para)militaire discipline en orden van zowel jongeren (de

Leni Riefenstahl als regisseuse die de nazi-ideologie via het machtigste propagandawapen, de film, verspreidt.

© Bundesarchiv

Hitlerjugend) als volwassenen (de thans volledig aan Hitler onderworpen S.A.'ers² en toegewijde S.S.'ers). Enkel lachende en kameraadschappelijke taferelen komen in beeld als na te streven ideaal voor het hele volk.

De film opent met esthetisch spectaculaire beelden van het pittoreske Nürnberg en voert de kijkers vanaf het begin mee naar lang vervlogen middeleeuwse tijden van fierheid en hoogmoed. De alomtegenwoordige swastikavlaggen maken de kijker echter duidelijk dat de film zich niet op het verleden, maar wél op het heden én op de toekomst richt. Een kritische analyse van de film leidt tot drie hoofdthema's van deze vierdaagse bijeenkomst:

- De personencultus. Niet van zomaar een Führer, maar die van Adolf Hitler als enige oplossing voor het Duitsland na de Eerste Wereldoorlog. De redder in nood, ja, zelfs als een ware Messias. Daarmee flirt de documentaire-film zelfs met het religieuze:

de nazicultus en de NSDAP als nieuwe godsdienst voor het Duitse volk, met Hitler als hun uitverkoren held.

- De machtspositie van de NSDAP / Adolf Hitler. Enkele maanden voor de bijeenkomst ontdoet Hitler zich van de te gevaarlijk geworden Ernst Röhm en zijn S.A. Zoals hij ook zal bewijzen, deinst Hitler er niet voor terug om alle macht naar zich toe te trekken. Wanneer een maand voor de *Reichsparteitag* President Paul von Hindenburg sterft, kondigt Goebbels de gelykschakeling aan van het ambt van kanselarij met het presidentschap. Vanaf dan is Hitler hoofd van de uitvoerende en wetgevende macht en betekent dat het einde van de scheiding der machten. Het dictatorschap is nu een feit en dat bevestigt Hitler met deze bijeenkomst én de bijbehorende grootse propagandafilm. Hij is de enige hoop die Duitsland terug aan de top van de wereld kan brengen. Hitler is overduidelijk tijdens zijn

toespraak: 'Het is onze wil dat dit rijk duizend jaar zal standhouden.'

- De (nationaalsocialistische) eenheid. De film heeft tot ultieme doel de eenheid te creëren tussen de NSDAP (tussen haakjes: de nog enige toegelaten politieke partij ...), de Duitse staat en het Duitse / Germaanse volk (Hitler beperkt de 'Duitsheid' niet tot de grenzen zoals in het Verdrag van Versailles). Het nationaalsocialisme wordt op het doek vereeuwigd zonder onderscheid tussen rang of stand. Alle Duitsers zijn – in (ideologische) theorie – gelijk. Louter het pangermanisme zal zegevieren! Dat is de overduidelijke boodschap die Liefenstahl Duitsland en de wereld wil insturen.

Die drie thema's vormden al langer de Duitse slogan die elke overtuigde nazi luidkeels schreeuwde: '*Ein Volk, ein Reich, ein Führer*' ('Eén volk, één rijk, een leider').

De laatste dag van de nazipartij-

Hitler naast Leni Riefenstahl. De Führer als demagogische bedenker van 'Triumph des Willens', de andere de perfecte uitvoerster.

© The Times of Israël

bijeenkomst wordt de kers op de taart. Met een haast majestueuze (para)militaire parade waarbij Reichsführer-SS Heinrich Himmler (hoofd van de bevreesde SS) naast Hitler paradeert, bereikt de nazicultus haar hoogtepunt. Adolf Hitler zelf gaat als 'opperpriester' over tot de bijna religieuze wijding van nieuwe nazivlaggen en dit door ze in fysisch contact te brengen met de *Blutfahne* ('bloedvlag'), de swastikavlag die tijdens de putsch van 1923 met bloed der martelaren beklad werd.

Tijdens de slotrede vat Hitler de centrale boodschap van de voorbije vier dagen nog eens samen: hij is de niet in twijfel te trekken Führer van het nieuwe Duitsland dat de nazi's in éénheid moeten bevolken.

Als plaatsvervanger van Hitler en dus de eigenlijke tweede man in nazi-Duitsland, neemt Rudolf Heß als laatste het woord. Hij, en met hem de hele Duitse natie, zweert Hitler eeuwige en onvoorwaardelijke trouw. Om het met zijn brullende woorden te stellen: *'Die Partei ist Hitler. Hitler aber ist*

Deutschland wie Deutschland Hitler ist. Hitler, sieg Heil!' ('De partij is Hitler. Hitler is Duitsland hoe Duitsland Hitler is.'). De bijeenkomst sluit af met het uit volle borst gezongen Horst-Wessel-Lied ...

Er is geen ontkomen meer aan: Hitler heeft – met alle gevolgen van dien – Duitsland en het Duitse volk in zijn macht en dat ook dankzij het propagandistische regietalent van Leni Riefenstahl! ■

Johan Puttemans
Pedagogisch coördinator
Zvw Auschwitz in Gedachtenis

¹ Bron: Internet Movie Database

² Er mag niet uit het oog verloren worden dat Ernst Röhm, de charismatisch-militaire leider van 'zijn' bruinhemden (S.A.) enkele maanden voor de massabijeenkomst om het leven kwam op bevel van Hitler. De Führer zag een te grote bedreiging in Röhm en daarom ruimde hij hem uit de weg.

Rudolf Heß (rechts) is één van de eerste en trouwste bondgenoten van Hitler en ook diens plaatsvervanger.

Wie is Rudolf Heß?

De in 1894 geboren Rudolf Heß raakt tijdens gevechten in de Eerste Wereldoorlog meermalen gewond. Tijdens zijn studies na de oorlog krijgt hij grote sympathie voor de geopolitiek van professor Haushofer: het creëren van *Lebensraum* ('levensruimte') voor Duitsland. Al in 1920 ontmoet hij Adolf Hitler na één van zijn toespraken. Ook Heß valt onmiddellijk voor Hitlers woorden. Beiden zijn er rotsvast van overtuigd dat Duitsland de Grote Oorlog verloren heeft als gevolg van het bolsjewisme (en dus het Jodendom). Wanneer Heß, net als Hitler, aangehouden wordt na diens mislukte staatsgreep in november 1923, moeten beiden voor het gerechtshof verschijnen en worden ze veroordeeld tot een lichte gevangenisstraf. Tijdens die opsluiting treedt Heß op als Hitlers secretaris; hij typt niet alleen Hitlers ideeën uit die zullen uitmonden in *Mein Kampf*, maar draagt actief bij tot de latere nazi-ideologie. Na de machtsovername benoemt Hitler Rudolf Heß tot zijn plaatsvervanger: hij wordt de tweede man van het Derde Rijk. Wanneer de Tweede Wereldoorlog uitbreekt, wil Heß als piloot deelnemen aan de gevechten, maar dat verbiedt Hitler hem.

In 1941 vliegt Heß op eigen initiatief naar Schotland om er vrede te sluiten met het Verenigd Koninkrijk. Dat plan mislukt, waardoor hij de hele periode in de gevangenis moet doorbrengen. In 1946 wordt hij tijdens het Nürnbergproces als officiële plaatsvervanger van Hitler tot levenslang veroordeeld. In 1987 pleegt hij zelfmoord in zijn cel. Hij is dan 93 jaar oud.

Naam en voornaam

Klas / Vak

De documentaire 'Triumph des Willens' kan, met Engelstalige ondertiteling, in haar totaliteit geraadpleegd worden op YouTube: Triumph of the Will, Triumph des Willens (1935). Twee korte passages uit de film zijn interessant genoeg om de leerlingen te tonen, mits een goede voorbereiding (!).

Bespreek samen de volgende twee toespraken van Rudolf Heß, waarbij hij van Hitler een mythe maakt en van het hitleriaanse nazisme een ware religieuze cultus.

Eerste fragment: van 23:31 tot 25:59.
Noteer kort je opmerkingen:

Tweede fragment: van 1:42:29 tot 1:43:29 (eventueel verlengd tot het einde van de film [1:44:28]).
Noteer kort je opmerkingen:

Opmerkingen leerkracht

SPOREN VAN HERINNERING

is een driemaandelijks uitgave van
vzw Auschwitz in Gedachtenis

www.auschwitz.be